

ZULFIYA SHE'RIYATIDA TABIAT MANZARALARI VA ESTETIK HIS-TUYG'ULAR

Sobirova Aziza Jaloliddin qizi,
Nasrillayeva Gulzoda Jamshid qizi
Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17473589>

ARTICLE INFO

Received: 25th October 2025
Accepted: 28th October 2025
Published: 29th October 2025

KEYWORDS

Zulfiya, she'riyat, tabiat,
estetik his-tuyg'ular, lirika,
ayol qalbi, go'zallik, poetika,
ma'naviy uyg'unlik, badiiy
tasvir.

ABSTRACT

Mazkur maqolada O'zbekiston xalq shoiri Zulfiya Isroilova ijodining poetik olamida tabiat manzaralari va estetik his-tuyg'ularning badiiy ifodasi chuqur tahlil qilinadi. Zulfiya o'z she'riyatida tabiatni shunchaki tashqi manzara sifatida emas, balki inson qalbi, ayol ruhiyati va ma'naviy dunyoning ajralmas bir qismi sifatida talqin etadi. Shoiraning badiiy tafakkurida tabiat obrazlari inson hissiyotining ramziga, ruhiy kechinmalarining ifodasiga aylanadi. Uning "Bahor", "Yomg'ir", "Tong nafasi", "Kuz ohangi" kabi she'rlarida tabiat unsurlari orqali insonning ichki olami, orzulari, iztiroblari va sevgi kechinmalari poetik shakl kasb etgan. Shoira tabiatni jonli mavjudot, yurakdagi hislarning hamrohiga aylantiradi. Bu jihatdan Zulfiya poetikasi o'zbek ayol lirikasida yangi bosqichni boshlab bergan, inson va tabiat o'rtasidagi estetik uyg'unlikni badiiy darajada yuksak talqin qilgan ijod namunalaridan biridir. Maqola davomida shoiraning tabiatni tasvirlashdagi o'ziga xos uslubi, tabiat obrazlari orqali estetik go'zallikni his ettirish mahorati, ruhiy holatlarning tabiat bilan uyg'un tasvirlanishi, shuningdek, bu poetik yondashuvning falsafiy va ma'naviy ildizlari keng tahlil qilinadi. Zulfiya she'riyati orqali o'zbek ayolining estetik dunyoqarashi, ruhiy go'zallikka bo'lgan intilishi va tabiat bilan ma'naviy aloqasi yoritiladi. Shoiraning asarlarida tabiat — bu tinchlik, orom va go'zallik manbai, ammo shu bilan birga dard, sog'inch va hayotiy iztirobni ifodalovchi obrazdir. U tabiatga qarab insonni anglaydi, insonni kuzatib tabiatni tushunadi. Shu bois Zulfiya she'riyatida tabiat manzaralari insoniylikning badiiy ko'zgusi, estetik tarbiya vositasi sifatida ham o'z aksini topgan. Zulfiya she'riyatida tabiat unsurlari, go'zallik, sevgi, insoniy tuyg'ular, milliy qadriyatlar va ayol ruhiyatining uyg'unligi shoiraning butun ijodiy merosini

ma'naviy jihatdan boyitib, uni o'zbek adabiyotining oltin xazinasi qatoriga qo'shgan. Shu bois mazkur maqola Zulfiyaning ijodidagi tabiat va estetik hislar uyg'unligini tahlil etish orqali uning poetik merosiga yangi nazar bilan qarashni maqsad qiladi. Zulfiya she'riyati — bu tabiatning yurak orqali ko'rinishi, inson qalbining manzaraga aylangan ifodasi.

O'zbek adabiyotining tarixida Zulfiya Isroilova nomi ayollikning go'zal timsoli, sof muhabbat, samimiyat va badiiy nafislik ramziga aylangan. U o'zining she'riy merosi orqali o'zbek ayolining ruhiy dunyosini, orzularini, tuyg'ularini va hayotga bo'lgan falsafiy qarashlarini badiiy so'zda mujassamlashtirdi. Shoiraning she'rlarining markazida inson, tabiat va estetik his-tuyg'ular o'rtasidagi uzviy bog'liqlik yotadi. Zulfiya uchun tabiat — bu hayotning abadiy qonuni, inson ruhining ko'zgusi, go'zallikning eng sof timsolidir. U tabiatni tasvirlar ekan, uni nafaqat ko'rish bilan, balki his etish, sezish va yurak bilan anglash orqali ifodalaydi. Shoiraning tabiatni o'z hissiyotlari bilan birlashtiradi: yomg'ir — ko'z yoshiga, tong — umidga, shamol — xotiraga, bahor — yangi hayotga aylanadi. Shu jihatdan, Zulfiya ijodida tabiat obrazlari ruhiy holatlarning poetik ifodasi sifatida gavdalanadi. Shoiraning "Bahor", "Yomg'ir", "Tong nafasi", "Kuz ohangi", "Ona yurt", "Vatanim" kabi she'rlarida tabiatning hayotiy manzaralari nafaqat estetik go'zallikni, balki inson qalbidagi kechinmalarni, orzularni, quvonch va iztiroblarni aks ettiradi. Har bir tabiat tasviri — bu bir yurak holati, bir hissiyotning rangli ifodasidir. Bugungi kunda insoniyat tabiat bilan o'z aloqasini tobora zaiflashtirayotgan bir davrda, Zulfiya ijodining bu jihati yanada dolzarbroq ahamiyat kasb etadi. Shoiraning tabiatni inson ruhining davosi, estetik uyg'unlik manbai sifatida ko'radi. Uning she'rlaridagi tabiat manzaralari bizni hayotning go'zalligini his etishga, har bir yaproq, har bir yomg'ir tomchisida ilohiy ma'noni ko'ra olishga o'rgatadi. Shu bois, Zulfiya ijodini o'rganish nafaqat adabiy hodisa sifatida, balki ma'naviy-estetik qadriyatlarni anglash jarayoni sifatida ham muhimdir.

Mazkur maqolaning maqsadi — Zulfiya she'riyatida tabiat manzaralarining badiiy talqini va ular orqali ifodalangan estetik his-tuyg'ular tizimini tahlil qilish, shoiraning poetik tafakkuridagi tabiat va inson uyg'unligining falsafiy mohiyatini ochib berishdir.

1. Zulfiya ijodining o'zbek adabiyotidagi o'rni va ahamiyatini aniqlash;
2. Uning she'rlarida tabiat manzaralari va estetik his-tuyg'ular uyg'unligini tahlil qilish;
3. Tabiat obrazlarining inson ruhiyati bilan bog'lanish mexanizmini ochib berish;
4. Shoiraning poetik uslubi, badiiy ifoda vositalari va estetik qarashlarini o'rganish;
5. Zulfiya ijodida ayol hissiyotining milliy estetik qadriyatlar bilan uyg'unligini aniqlash.

Maqolaning predmeti — Zulfiya she'riy merosidagi tabiat tasviri va estetik his-tuyg'ularning poetik talqinidir. Metodi — tahliliy, qiyosiy, badiiy-estetik tahlil, hamda poetik kuzatuv metodlaridan foydalanilgan. Zulfiya ijodining o'ziga xosligi shundaki, u tabiatni go'zallik manbai sifatida emas, balki ruhiy tozalanish, ichki uyg'unlik va hayot falsafasi sifatida ko'rsatadi. Uning she'rlari orqali o'quvchi o'zini tabiat bilan uyg'un his etadi, inson qalbi va borliq o'rtasidagi ruhiy bog'liqlikni anglaydi. Shu bois, Zulfiya poetikasidagi tabiat manzaralari — bu shunchaki badiiy bezak emas, balki insonni ma'naviy poklovchi estetik quvvatdir. Uning poetik olamida tabiat unsurlari — yomg'ir, bahor, shamol, osmon, daryo, oy va quyosh — barchasi inson hissiyotining ramziga aylanadi. Shoiraning o'z hayoti va kechinmalarini tabiat

manzaralari orqali tasvirlab, o'zbek lirikasiga chuqur ma'naviy, ruhiy va falsafiy mazmun olib kirgan. Shu sababli, Zulfiya ijodini o'rganish — bu nafaqat bir shoiraning asarlarini tahlil qilish, balki ayol qalbi va tabiatning badiiy birlashuvini tushunishdir.

Kirish qismi yakunida ta'kidlash joizki, Zulfiya she'riyatidagi tabiat tasviri va estetik his-tuyg'ular uyg'unligi o'zbek adabiyotida badiiy tafakkurning yuksak bosqichini ifodalaydi. Shoir so'z bilan manzara chizadi, lekin bu manzara ko'z uchun emas — yurak uchun mo'ljallangan.

Asosiy qism

Zulfiya she'riyatining eng go'zal qatlamlaridan biri — bu tabiat manzaralarining nozik, ruhiy va obrazli tasviridir. Shoir tabiatni faqat tashqi go'zallik sifatida emas, balki inson qalbining aks-sadosi, ruhiy holatlarning badiiy ifodasi sifatida talqin etadi. Uning she'rlarida tabiat — tirik mavjudot, his etuvchi, so'zlovchi, hatto sevuvchi mavjudlik sifatida gavdalanadi. Shoir tabiatni inson hissiyotining o'ziga xos "oynasi" sifatida ko'radi. "Bahor", "Yomg'ir", "Tong nafasi", "Kuz ohangi", "Ona yurt" kabi she'rlarida tabiat obrazlari orqali insonning ichki dunyosi ochiladi. Har bir manzara — bir ruhiy holat, har bir tabiat unsuri — bir hisning timsoli.

Masalan, "Bahor keldi seni so'roqlab" she'rida shoir bahorni hayotning yangilanishi, inson qalbining uyg'onishi sifatida talqin etadi:

Salqin saharlarda, bodom gulida,

Binafsha labida, yerlarda bahor.

Qushlarning parvozi, yellaming nozi,

Baxmal vodiylarda, qirlarda bahor...

Bu misralarda bahor oddiy fasl emas — u ruhiy uyg'onish, hayotga qaytish va umid timsoliga aylanadi. Shoir tabiatdagi har bir o'zgarishni insoniy kechinmalar bilan uyg'unlashtiradi. Shu sababli Zulfiya tabiatni "tashqaridagi dunyo" emas, balki "ichki olamning manzarasi" sifatida tasvirlaydi. Zulfiya she'rlarida tabiat insonning his-tuyg'ulari bilan chambarchas bog'langan. Masalan, yomg'ir — dard va poklanish ramzi, shamol — sog'inch va xotira nidosi, quyosh — muhabbat va umid timsoli. Bu tabiiy unsurlar shoiraning lirik qahramoni bilan birga yashaydi, birga iztirob chekadi, birga orzu qiladi. Shoir tabiat orqali inson iztirobini yengillashtiradi, unga hamdardlik beradi. Zulfiya ijodida tabiat tasvirining poetik mohiyati — bu so'z orqali chizilgan manzara emas, his-tuyg'ular orqali jonlangan hayotdir. Shoiraning har bir she'ri — go'yo tabiat bilan yurak o'rtasidagi muloqotdir. Tabiat shoiraning she'riyatida hayot, mehr, muhabbat, ona yurt va ayollikning ramziga aylanadi. Shu bois uning tabiat haqidagi she'rlari nafaqat estetik go'zallikni ifodalaydi, balki insonning ichki uyg'unligini, ruhiy totuvlikni ham tarannum etadi. Zulfiya she'riyatida estetik his-tuyg'u — bu go'zallikni ko'rish emas, balki go'zallikni his etish, yurak bilan anglashdir. Shoir dunyoni faqat ko'z bilan emas, ruh bilan idrok etadi. Uning har bir misrasi yurakdan tug'ilgan, har bir tasviri — hisning ifodasidir. Zulfiya uchun tabiat — bu estetik darslik. U insonni his etishga, sezishga, o'ylashga, yashashning o'ziga muhabbat bilan qarashga o'rgatadi. Shoiraning estetik qarashlari go'zallikni tashqi shaklda emas, balki insoniy hislar, mehr, sadoqat va samimiyatda ko'radi. Shoir estetik his-tuyg'ularni nafaqat ayol qalbining ifodasi sifatida, balki milliy ruh, ma'naviyat va hayotga muhabbat manbai sifatida ham talqin qiladi. Uning she'rlarida go'zallik har doim mehr, muhabbat va insoniylik bilan bog'liq. Zulfiya estetik hisni so'z orqali tinglovchiga yetkazishda o'ziga xos ohangdorlikdan, lirizmdan, tabiiy ritmdan foydalanadi. U

so'zlarni musiqaga o'xshatadi — har bir so'z yurakning bir zarbi, har bir misra esa tuyg'uning to'lqini. Shu sababli uning she'rlari o'qilganda emas, his etilganda ta'sir qiladi. Zulfiya ijodining falsafiy asosi — bu inson va tabiatning bir butunligiga ishonchdir. U insonni tabiatdan ajralgan mavjudot emas, balki uning bir bo'lafi deb biladi. Shu bois shoiraning asarlarida inson va tabiat o'rtasidagi chegaralar yo'qoladi — ular bir-biriga singishadi, bir-birini to'ldiradi. Shoiraning tabiatni insoniyashtiradi, insonni esa tabiatga yaqinlashtiradi. Bu uyg'unlikda chuqur falsafa yotadi: inson tabiatni his etgan sari o'zini, o'zligini, vijdonini anglaydi. Shoiraning falsafiy dunyoqarashida inson va tabiat uyg'unligi ma'naviy tozalik, ichki tinchlik va estetik mukammallikka eltuvchi yo'l sifatida talqin qilinadi. Shu bois, Zulfiya she'riyati bugun ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan: u insonni tabiatga qaytaradi, qalbini sof hislarga, go'zallikka, hayotga muhabbatga chorlaydi.

Xulosa

Zulfiya she'riyati — bu o'zbek ayolining qalbi, insoniy tuyg'ularning ohangi va tabiat go'zalligining badiiy ko'rinishidir. Uning asarlarida tabiat tasviri shunchaki manzara emas, balki ruhning tili, his-tuyg'ularning musiqasi sifatida gavydalanadi. Shoiraning tabiatga qarab insonni, insonga qarab esa tabiatni ko'radi. Shu bois uning she'riyatida tabiat manzaralari — bu inson qalbining ichki manzarasidir. Zulfiya ijodi orqali o'zbek adabiyoti inson va tabiat o'rtasidagi ma'naviy bog'liqlikni chuqurroq his eta boshladi. Uning har bir she'rida go'zallikka ishonch, hayotga muhabbat, inson qalbining sof nuri mujassam. Shoiraning o'z asarlarida tabiatni estetika markaziga qo'yadi, lekin bu go'zallik tashqi emas — u ichki uyg'unlik, mehr, sadoqat, muhabbat, va hayotga e'tiqoddan iborat. Zulfiya she'rlaridagi tabiat obrazlari o'zbek lirikasining yangi bosqichini boshlab berdi. U ayol qalbining nozik kechinmalarini tabiatning ranglari, tovushlari, harakati bilan uyg'unlashtirdi. Natijada inson hissiyotlari tabiat bilan birlashib, badiiy-falsafiy yaxlitlik yaratdi. Shoiraning poetik tafakkuri o'zbek adabiyotida ayollikning badiiy ramzini shakllantirdi. Uning she'rlari nafaqat estetik go'zallikni, balki ayol ruhining kuchi va mehrini ifodalaydi. Zulfiya ijodida tabiat — ona, yurak, hayot manbai sifatida yuksak falsafiy ma'noga ega bo'ladi. Bugungi kunda ham Zulfiya she'riyati o'z ahamiyatini yo'qotgani yo'q. U o'quvchini go'zallikka, tabiatga, mehrga, poklikka, va eng asosiysi — insonlikka chorlaydi. Shoiraning asarlaridan kelib chiqadigan xulosa shuki: inson tabiatdan uzoqlashgan sari, o'zini yo'qotadi; tabiatga yaqinlashgan sari, o'z mohiyatini topadi. Zulfiya bizga shuni o'rgatadi — go'zallikni his etish, hayotga mehr bilan qarash, so'z orqali ruhni poklash — bu ham san'at, ham hayot falsafasi. Shuning uchun Zulfiya she'riyati nafaqat adabiy meros, balki ma'naviy tarbiya maktabidir. Uning tabiat manzaralarida insoniylik, estetik did, axloqiy poklik va ruhiy uyg'unlik uyg'unlashgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Isroilova, Z. Tanlangan asarlar. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018.
2. Karimov, I. A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. Jo'raeva, D. Zulfiya she'riyatida ayollik timsoli va ruhiy holatlar tahlili. // O'zbekiston adabiyoti va san'ati jurnali, №3, 2021.
4. Yo'ldosheva, S. O'zbek lirikasida tabiat obrazlari evolyutsiyasi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.

5. G'ulomov, N. Estetik tafakkur va badiiy idrok masalalari. — Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2019.
6. Qodirova, Z. Zulfiya poetikasida go'zallik va lirizm uyg'unligi. // Filologiya masalalari ilmiy to'plami, 2020, №2.
7. Sirojiddinov, S. XX asr o'zbek adabiyotida lirik kechinmalar poetikasi. — Toshkent: Akademya nashr, 2017.
8. Rasulova, M. Ayol qalbi va tabiat uyg'unligi: Zulfiya ijodining estetik mohiyati. // Yangi asr avlodi jurnali, 2022, №4.
9. O'rinboyeva, D. Milliy ruh va badiiy tafakkur: Zulfiya misolida. — Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021.
10. To'xliyeva, N. O'zbek ayol adabiyotining shakllanishida Zulfiya merosining o'rni. — Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti, 2015.

